

Werkingen van de Geest in het Oude Testament

[Gepubliceerd in R.J.A. Doornenbal en P.A. Siebesma (red.), *Gaven voor de gemeente. Over het werk en de gaven van de Heilige Geest*. Zoetermeer: Boekencentrum, 2005].

Hoofdstuk 1, pag. 11-32

1.1 Inleiding

Het werk van de Geest in het Oude Testament is moeilijk in woorden te vatten. Trouwens ook wie Hijzelf is onttrekt zich vaak aan ons begrip. Het lijkt er vaak op alsof de Geest het eigen leven en handelen van God weergeeft, waarbij Hij nauwelijks te onderscheiden is van God zelf, zoals ook de geest van de mens moeilijk te isoleren is van de mens in zijn geheel. Toch loont het de moeite het Oude Testament na te gaan om te zien hoe de Geest werkt. Steeds weer blijkt Hij vernieuwend en veranderend bezig te zijn. En tal van zaken krijgen in het Nieuwe Testament hun uitwerking.

De bedoeling in dit hoofdstuk is, om eerst iets van dat vernieuwende en veranderende aspect van de Geest te schetsen. Daarna komt de kwestie aan de orde hoe het Hebreeuwse woord *ruach* vertaald moet worden. Als dat behandeld is, bezien we hoe de Geest met name werkt in de gezagsdragers in Israël en nauwelijks genoemd wordt in relatie tot het gewone volk. Dan wordt even aandacht gegeven aan negatieve geesten, om vervolgens wat uitvoeriger stil te staan bij profetieën van Ezechiël en Joël. De lijnen van de laatste profetie worden doorgetrokken naar het Nieuwe Testament en blijken van groot belang te zijn voor ons verstaan van Pinksteren. De Geest zal rijk aanwezig zijn in de beloofde heilstijd. Valt dat samen met het Nieuwe Testament en onze tijd, of mogen we in de toekomst nog meer verwachten? Nadat vervolgens nog enkele zaken genoemd zijn uit de intertestamentaire periode maken we de balans op. Het zal blijken dat de Heilige Geest – die maar zelden zo genoemd wordt – weinig verbonden wordt met wedergeboorte en tot geloof komen, maar veel meer met andere zaken. Wat betekent dat voor ons? [p. 12]

1.2 Numeri 11: wanneer zal heel het volk profeteren?

Illustratief voor het werk van de Geest is een gebeurtenis tijdens de woestijnreis van het volk Israël. De Here belooft aan Mozes dat hij de last van het volk niet alleen meer hoeft te dragen, maar dat zeventig oudsten en opzieners hem daarin zullen ondersteunen. Vervolgens neemt Hij van de Geest die op Mozes is en rust daarmee de oudsten toe. Het gevolg is dat deze mannen gaan profeteren. De werking van de Geest dringt hen zich te uiten en God te verheerlijken. Twee mannen van deze groep, namelijk Eldad en Medad, waren in het legerkamp achtergebleven en niet naar de tabernakel gegaan. Toch ontvangen zij ook de Geest en profeteren in het legerkamp. Een jongeman brengt het nieuws over naar Mozes. Jozua, die als dienaar in de buurt is, hoort het en stelt Mozes voor dat profeteren elders te verbieden. Maar Mozes is dat niet van plan en zegt: ‘Ik zou wel willen dat heel het volk van de HERE profeteerde, doordat de HERE zijn Geest op hen gaf’ (Num. 11:16-29). In dit hoofdstuk staat dat de Geest ‘op’ mensen is, dat wil zeggen: over hen komt en hen in dienst neemt. Mensen hebben niet de vrije beschikking over de Geest, maar de Geest leidt hen.

De werking van de Geest is hier nogal opzienbarend, maar ook beperkt tot een kleine groep mensen. Het verlangen van Mozes wordt nu nog niet vervuld, maar op den duur geven de profeten in het Oude Testament aan, dat zo’n heilstijd wel zal aanbreken.

Het verlangen om de last van het volk niet alleen te dragen, en de klacht over de bestaande situatie, kwam nadat het volk klaagde over gebrek aan vlees. ‘Wie geeft ons vlees te eten? Wij denken terug aan de vis die wij in Egypte aten voor niets’ (11:4-5). Dan belooft God vlees te geven en tevens zeventig oudsten toe te rusten. Nadat ons verteld is van de Geest

op de oudsten, komt het bericht over de kwakkels die in grote menigte neerstrijken in het kamp. De mensen eten ze in grote gulzigheid en velen sterven hierdoor.

De compositie van de vertelling is opvallend: een vraag om vlees – het geven van de Geest aan de zeventig oudsten – het vlees voor het volk. De tegenstelling tussen vlees en Geest, zoals de apostel Paulus die naar voren brengt in de brief aan de Galaten heeft een enigszins andere strekking (vlees is daar symbool voor de oude, zon- [p. 13] dige mens), maar iets ervan is hier toch wel te merken. Het volk ontvangt vlees, maar wanneer zullen zij allen de Geest ontvangen? Dit gebeurt niet in de tijd van het Oude Testament, maar daarna.

1.3 Ruach als adem, wind of geest

Zoals het werk van de Geest moeilijk in woorden is te vangen, zo is het ook met het begrip ‘Geest’. Opvallend genoeg kent het Oude Testament de woordcombinatie ‘Heilige Geest’ bijna niet. Die komt slechts voor in Ps. 51:13 en Jes. 63:10-11 (‘geest van heiligheid’). David bidt na zijn zonde met Batseba of God de heilige Geest niet van hem wil nemen, en Jesaja geeft aan dat de Israëlieten de heilige Geest bedroefden. Daarmee wordt aangegeven dat de Geest van God ‘heilig’ is, in tegenstelling met de zonde. Het Oude Testament noemt nog niet ‘de’ Heilige Geest zoals die in het Nieuwe Testament meer zelfstandig naar voren komt, maar we zullen zien dat er toch wel veel continuïteit is.

Het woord ‘geest’ of ‘Geest’ is de vertaling van het Hebreeuwse woord *ruach*. Dit begrip is behoorlijk breed en de woordenboeken noemen meestal drie groepen woorden ter vertaling: allereerst waaien, wind en storm, vervolgens adem en levenskracht, en ten slotte geest en Geest van God.¹ Wat voor ons nogal uiteenlopend is, ligt in het Oude Testament dicht bij elkaar. Gemeenschappelijk is dat de *ruach* een kracht en werkzaamheid aangeeft die niet zichtbaar, maar wel merkbaar en te ervaren is, en tenminste in de uitwerkingen te beschrijven valt.

Een paar voorbeelden kunnen verduidelijken dat de vertaling soms goed vanuit het verband is op te maken, maar dat de keuze soms ook erg moeilijk is. Genesis 1:2 vermeldt dat de *ruach* van God op de wateren is. De klassieke vertaling is dat de Geest van God daar zweeft. Maar de vertaling ‘Een hevige wind joeg de wateren op’ is strikt genomen ook mogelijk. Op grond van volgende scheppingsdaden en andere teksten waarin de schepping beschreven wordt (Gen. 6:3, Job 33:4) lijkt de eerste vertaling beter.² Ook Psalm 104:29-30 beschrijft het werk van de Geest in de schepping, in het leven geven aan dieren: ‘verbergt Gij uw aangezicht, zij worden verdelgd, neemt Gij hun adem weg, zij sterven en keren weder tot hun stof; zend Gij uw Geest uit, zij worden geschapen en Gij vernieuwt [p. 14] het gelaat van de aardbodem’. Dit laatste gedeelte heeft betrekking op de vernieuwing in het plantenrijk. In Jesaja 40:7 heeft de Nieuwe Vertaling van 1951 ‘Alle vlees is gras, en al zijn schoonheid als een bloem des velds. Het gras verdort, de bloem valt af, als de adem van de HERE daarover waait.’ Maar de Statenvertaling kiest hier voor ‘Geest des HEEREN’. Er zal een hete, verzengende wind bedoeld zijn. Maar zo’n wind is niet zomaar een natuurkracht, doch staat onder Gods controle, zoals God in het bovengenoemde gedeelte een wind laat opsteken om de kwakkels bij de Israëlieten te brengen (Num. 11:31). De wind zal ook bedoeld zijn in Jesaja 7:2, waar bomen van het veld beven voor de wind, en wanneer Elia bidt, wordt de hemel zwart van wolken en wind, en komt er een zware stortbui (1 Kon. 18:45). Voor het Israëlitische denken is er weinig tegenstelling tussen ‘wind’ en ‘de adem van God’.³ Trouwens, in onze vaderlandse geschiedenis gebeurde het in 1688, nadat de Spaanse Armada was vergaan door een storm, dat een gedenkpenning geslagen werd met de tekst ‘Gods adem heeft ze verstrooid’, vermoedelijk onder invloed van het oudtestamentische spraakgebruik.

Het woord *ruach* wordt ook van mensen gebruikt en geeft dan hun adem of levensgeest aan. Zoals in Genesis 6:17, waar God de watervloed aankondigt, om al wat leeft, waarin een levensgeest is, te verdelgen (vgl. ook Job 12:10 en Jes. 38:16).

In de aanduiding ‘Geest van God’ lijkt het aannemelijk dat het eerste begrip oorspronkelijk een soortnaam (zoals ‘mens’) was en niet een eigennaam, maar langzamerhand is het wel een eigennaam en synoniem van de Here geworden. Er zijn 42 teksten waarin *ruach* gecombineerd wordt met ‘God’ of met ‘JHWH’, 26 keer is sprake van een persoonlijk voornaamwoord, zoals ‘mijn Geest’ en 5 maal van een aanwijzend voornaamwoord, bijvoorbeeld ‘die Geest’; in totaal 81 keer. Gewoonlijk wordt met de verbinding tussen God en de *ruach* niet slechts aangegeven dat deze zijn bezit is, maar ook dat er verwantschap is en dat deze in directe zin bij Hem behoort, zoals bij Gods hand en gezicht. De aanwezigheid van Gods Geest duidt op diens tegenwoordigheid. De Geest is dus niet een zelfstandig wezen dat hooguit in bezit van God is (zoals een profeet van God), maar de Geest is deel van Hemzelf. Soms wordt de Geest van God beschreven als [p. 15] een onpersoonlijke kracht (wind), maar meermalen zijn er sterk persoonlijke eigenschappen. De Geest spreekt met David (2 Sam. 23:2) en geeft onderricht aan Israël (Neh. 9:20). Israël heeft de Geest bedroefd, Hij streed tegen hen, maar Hij dacht ook aan de dagen van ouds en gaf hen rust (Jes. 63:10-14). Omdat op andere plaatsen dit werk aan God wordt toegeschreven, kunnen we hier spreken van een personificatie. Er zijn onvoldoende gegevens om aan te nemen dat men in de tijd van het OT de Geest van God gezien heeft als een zelfstandige persoon. De Geest is dus nauw verbonden met de Here, maar er is ook sprake van het uitgaan van de Geest uit Hem en daarom beschouwt men met een speciale term Hem wel als een hypostase: een in meer of mindere mate doorgevoerde personificatie van een eigenschap of werkzaamheid van God. Pas in de tijd van het Nieuwe Testament komt er meer licht op de zelfstandigheid van de Geest ten opzichte van en ook in God.⁴

Dit alles is voor ons, met ons verlangen naar heldere indelingen, niet gemakkelijk. Steeds weer ontdekken we dat Hebreeuwse woorden een andere, meestal bredere lading hebben dan in onze taal het geval is. Voor de Israëliet zullen de betekenissen van adem, wind en geest dichter bij elkaar gelegen hebben dan bij ons. En tevens zal de nadruk gelegen hebben op de praktische gevolgen van Gods aanwezigheid met zijn Geest, meer dan op de theoretische vraag hoe de Geest precies verbonden is met God of van Hem te onderscheiden is.

Tot slot van deze paragraaf nog even de vermelding dat de Geest vooral genoemd wordt in de eerste bijbelboeken, in de historische en profetische geschriften. De Geest ontbreekt grotendeels in de teksten over recht, wijsheid en cultus. Maar het is wel zo dat de profeten door de Geest spreken namens God en zijn leiding en beoordeling doorgeven aan het volk van God (2 Sam. 23:2, Neh. 9:20,30, Zach. 7:12.).

1.4 Profetie

Bij de geschiedenis van Numeri 11 kwamen we reeds tegen dat de 70 oudsten gaan profeteren. Ook op andere plaatsen blijkt dat de Geest mensen laat profeteren. Saul komt op zijn zoektocht naar weggelopen ezellen bij de profeet Samuël. Deze profeet giet olie over Sauls [p. 16] hoofd en zalft hem daarmee tot koning. De profeet geeft hem de boodschap mee dat hij straks bij Gibeon een groep profeten zal tegenkomen met harpen, tamboerijnen, fluiten en citers, terwijl zij in geestvervoering zijn. ‘Dan zal de Geest des HEREN u aangrijpen; gij zult met hen in geestvervoering geraken en tot een ander mens worden’ (1 Sam. 10:1-7). Inderdaad gebeurt dit even later en mensen die hem van vroeger kenden, zeggen tegen elkaar: ‘Wat is toch de zoon van Kis overkomen? Is Saul ook onder de profeten?’ (vs. 11). De werking van de Geest uit zich hier in opvallend uitbundig gedrag, waaraan Samuël een andere keer ook meedoet; en het overkomt ook boden van Saul, uitgezonden om David gevangen te nemen, en de koning zelf (1 Sam. 19:19-24). De Statenvertaling geeft het gedrag van Saul en de anderen weer met ‘profeteren’, maar de meeste moderne vertalingen hebben ‘in vervoering raken’. Daarmee komen we in de buurt van de term ‘extase’, die vaak gebruikt wordt om het

uitbundige gedrag te verklaren. Daarbij moeten we wel bedenken dat die term een breed scala aan betekenissen heeft en hier ver verwijderd is van de extase van de Baälsprofeten op de Karmel (1 Kon. 18:28-29). Wanneer er bijzondere uitingen zijn bij de Schriftprofeten, staat dat in dienst van de boodschap die zij doorgeven.⁵ Omdat muziekinstrumenten genoemd worden, kan ook gedacht worden aan zingen van liederen.

Elders ligt meer de nadruk op de informatie die de Geest aan een profeet geeft en aan het gezag dat die profeet heeft door wonderen in Gods naam te verrichten. Elia is een profeet die krachtig opgetreden is in Israël, maar in de beknopte berichtgeving staat niet dat de Geest hem hiertoe in staat stelde. Pas wanneer hij zijn taken gaat overdragen aan zijn opvolger Elisa is hiervan sprake. Elia vraagt na het oversteken van de Jordaan aan Elisa wat hij voor hem kan doen. De nieuwe profeet mag een wens uitspreken. Daarop vraagt Elisa een dubbel deel van de geest van Elia. Daarmee bedoelt hij niet twee keer zoveel, maar het deel van de eerstgeboren zoon die een dubbele portie van de erfenis krijgt. Dit was een wet in Israël die bedoeld was om te voorkomen dat het erfbezit te veel opgedeeld zou worden (Deut. 21:17). Elisa vraagt dus om de rechtmatige opvolger te mogen worden met dezelfde status. Elia kan hier niet zelf over beslissen, maar geeft aan dat het zal gebeuren wanneer Elisa hem ziet sterven. Dit gebeurt en even later verricht Elisa [p. 17] hetzelfde wonder als Elia eerder had gedaan door het water van de Jordaan te scheiden. Daarop trekken de profeten van Jericho de conclusie: 'De geest van Elia rust op Elisa' (2 Kon. 2:8-15).

In deze weergave is 'geest' met een kleine letter geschreven. In het Hebreeuws bestaat dit onderscheid niet en wij moeten dus steeds een keuze maken. Maar inhoudelijk is duidelijk dat de geest van Elia de geest van de profetie is, die door God verleend is. Er is hier een nauwe samenhang tussen de Geest van God en de geest van een profeet.

Al in het boek Genesis noemde de farao deze samenhang toen Jozef zijn dromen verklaarde en adviezen gaf voor de toekomst. Hij beschouwt Jozef als een man in wie de Geest van God is, en zegt dat God dit alles bekend gemaakt heeft (Gen. 41:38-39). En Bileam, een andere buitenstaander, ervaart zelfs dat de Geest Gods over hem komt, zodat hij – tegen de wens van Balak – zeer positief spreekt over Israël en het volk zelfs zegent. In dit laatste geval is de aanwezigheid van de Geest maar tijdelijk, zoals trouwens ook bij Saul het geval is. De Geest is hier niet permanent aanwezig en ook niet werkzaam in levensvernieuwende zin. Bedoeld is hier de tijdelijke inspiratie waardoor Gods boodschap doorgegeven kan worden. Bij Elia, Elisa en veel andere profeten kunnen we wel een blijvende aanwezigheid van Gods Geest aannemen. Dat geldt ook bij de heilbode in Jesaja 61:1 'De Geest des Heren HEREN is op mij, omdat de HERE mij gezalfd heeft; Hij heeft mij gezonden om een blijde boodschap te brengen aan ootmoedigen, om te verbinden gebrokenen van hart, om voor gevangenen vrijlating uit te roepen en voor gebondenen opening van de gevangenis'.⁶ Bekende woorden die door Jezus in de synagoge te Nazaret worden gelezen en die Hij toepast op zichzelf (Luc. 4:16-21). Duidelijk is in dit gedeelte dat de Geest de opdracht schenkt om een boodschap door te geven; dat impliceert tevens de toerusting om het te kunnen doen.

Uit het Oude Testament wordt ook duidelijk dat er profeten zijn die met een verkeerde boodschap komen. Zij spreken niet Gods woord, ook al beweren ze van wel (Deut. 18:20-22).⁷ Deze 'valse' profeten verleiden het volk. Micha geeft aan dat de zon zal ondergaan over die profeten, de ziensers zullen beschaamd worden en de [p. 18] waarzeggers teleurgesteld. 'Ik daarentegen ben vol van kracht, van de Geest des HEREN, en van recht en sterkte, om Jakob zijn overtreding aan te zeggen en Israël zijn zonde' (Mi. 3:5-8). Daarmee wordt tevens duidelijk wat de aard is van de boodschap van de profeet.

Voor het volk is het uiteraard moeilijk om te kunnen onderscheiden tussen ware en verkeerde profeten. In de tijd van Achab is er een profeet met de naam Micha – een ander dan zojuist genoemd – die bij de koning bekend staat om zijn kritische profetieën. Deze Micha

komt tegenover een profeet Sedekia te staan. Sedekia doet ijzeren horens op en geeft in de naam van de HERE door dat koning Achab Aram zal stoten tot hij hem verdelgd heeft. Maar Micha ziet geheel Israël op de bergen verstrooid, als schapen die geen herder hebben. Vervolgens vertelt hij dat de Here een leugengeest stuurde in de mond van al de profeten om de koning voorspoed aan te kondigen. Sedekia accepteert dit niet, slaat Micha op de kaak en vraagt: 'Hoe zou de Geest van de HERE van mij geweken zijn om tot u te spreken?' Micha antwoordt met een verwijzing naar de toekomst: er zal binnenkort blijken wie de waarheid gesproken heeft (1 Kon. 22:8-25).

Uit de opmerking van Sedekia valt op te maken dat hij er ook van uitgaat dat de Geest nodig is om te profeteren. Bij de valse profeten is het mogelijk dat zij boodschappen bedenken, maar uit deze woordenwisseling blijkt dat het ook mogelijk is, dat zij misleid worden en werkelijk van mening zijn Gods boodschap door te geven.

1.5 Toerusting van een kunstenaar

Een volgend terrein waarop het werk van de Geest naar voren komt, is het terrein van de kunst. Voor de bouw van de tabernakel wordt Besaleël aangesteld. Hij is een man 'vervuld met Gods Geest, met wijsheid, inzicht en kennis', zodat hij ontwerpen kan maken en werk kan uitvoeren in goud, zilver en koper. Ook kan hij kostbare stenen bewerken en houtsnijwerk maken (Ex.31:2-5 en 35:30-33).

Het gaat hier naar bijbelse opvatting niet om een natuurlijke begaafdheid of aanleg, maar om toerusting door Gods Geest. Alle menselijke vermogens en alle eerder opgedane ervaring kunnen ge- [p. 19] bruikt worden, maar beslissend is de aansturing door de Geest. Hier is werkelijk een geïnspireerd kunstenaar aan het werk om het mooist denkbare voor de dienst van God te maken.⁸

Bij ons kan een dichter ook als kunstenaar beschouwd worden. Het is opvallend dat in het OT er nergens een direct verband genoemd wordt tussen het werk van de Geest en het maken van liederen of psalmen. Toch behoeven wij niet aan die samenhang te twijfelen. Zowel Mirjam als Debora worden een profetes genoemd en zij uiten dat in liederen en door zingen (Ex. 15 en Ri. 5). In vormgeving is er soms nauwelijks verschil tussen liederen en profetieën (vgl. Num. 24:2; 2 Sam. 23:2). De gedeelten over 'geestvervoering' in het boek Samuël – zie boven par. 1.4 – wijzen op het werk van de Geest dat zich onder andere uit in het gebruik van muziekinstrumenten en het daarmee verbonden zingen. Vanuit het NT is duidelijk dat de Schriften door de Geest zijn ingegeven (2 Tim. 3:16; 2 Petr. 1:21). Daarom kunnen we veilig concluderen dat de Geest allerlei liederen ingegeven heeft. Dit betreft dan niet alleen liederen die achteraf in de Bijbel opgenomen zijn, maar ook de inspiratie om liederen te maken die op bepaalde situaties van toepassing zijn. De oproep van de apostel Paulus om vervuld te worden met de Geest en zo God groot te maken in liederen (ook nieuwe liederen) ligt in het verlengde hiervan (Ef. 5:19; vgl. ook Kol. 3:16v.).⁹

1.6 Toerusting van richter of koning

Het derde terrein betreft de gave om het volk te besturen. Richter 6 tekent ons Gideon als een man die in een wijnpersbak graan aan het dorsen is en dat wil verbergen uit vrees voor de vijanden die elk jaar het land binnenvallen en de oogst roven. Plotseling staat er een man bij hem; later blijkt het een engel te zijn. Die roept Gideon op om het land te bevrijden van de vijanden, maar Gideon heeft veel bezwaren en hij durft het niet aan. 's Nachts spreekt God tot hem en geeft hem de opdracht het plaatselijke afgodische heiligdom af te breken. Gideon doet dit terwijl het donker is, omdat hij bevreesd is voor zijn dorpsgenoten. Het gebeurde komt uit, en de vader van Gideon moet het voor hem opnemen – de dader is afwezig. Maar na dit alles, samen te vatten als een gehoorzamen met vreze [p. 20] en beven, gebeurt er iets bijzonders: 'Toen vervulde de Geest des HEREN Gideon', waardoor hij mensen gaat verzamelen om ten

strijde te trekken (Ri. 6:11-35). Hij ontvangt nu de moed, de kracht en het inzicht die nodig zijn voor zijn taak als richter. Soortgelijke mededelingen staan er bij de richters Otniël (3:10), Jefta (11:29) en Simson (hfdst. 13-15). De Geest is nodig om richter te kunnen zijn. Al eerder was Jozua de opvolger van Mozes geworden. Hij wordt genoemd 'een man, van Geest vervuld' (Num. 27:18) en 'vol van de geest van wijsheid' (Deut. 34:9). Wat dat betreft behoeft het ons niet te verbazen dat de Geest ook nodig is om koning te zijn. Boven is al gewezen op de zalving van Saul en op zijn profeteren. De bijzondere tekenen die gebeuren, moeten voor Saul het bewijs zijn dat hij werkelijk geroepen is om koning te worden, maar ook dat hij bekwaam gemaakt wordt. Daarom staat er dat hij tot een ander mens werd en dat God hem een ander hart schonk (dit heeft niet met tot geloof komen te maken, maar met toerusting; 1 Sam. 10:6,9). Wanneer hij officieel tot koning is aangesteld, komen er boden die vertellen wat de Ammonieten dreigen te doen aan de inwoners van de stad Jabes. Toen Saul dat hoorde 'greep de Geest Gods hem aan', hij roept strijdbare mannen op en bevrijdt de stad (1 Sam. 11).

Door de ongehoorzaamheid van Saul – wellicht versterkt door het feit dat het koningschap niet in Gods gunst begonnen was (1 Sam. 8) – raakt hij uit de gratie. Het koningschap zal van hem weggenomen worden (1 Sam. 15:23). In het geheim wordt David gezalfd. 'Van die dag af greep de Geest des HEREN David aan' (1 Sam. 16:13). Het volgende vers constateert: 'Maar van Saul was de Geest des HEREN geweken'. Ook David gaat er na zijn zonde met Batseba vanuit dat de (heilige) Geest weggenomen kan worden (Ps. 51:13). Het is aannemelijk dat hij hiermee de Geest bedoelt die hem in staat stelt koning te zijn, al staat dat – evenals bij Saul – niet los van de persoonlijke relatie met God.¹⁰

Bij beide koningen komt de Geest na zalving met olie. Hier en op andere plaatsen is de olie een symbool van de werking van Gods Geest (Jes. 61:1 en Zach. 4). Het ligt daarom voor de hand dat velen bij de opdracht zieken te zalven met olie, denken aan de aanwezigheid van de Geest (Jac. 5). De samenhang tussen zalven en olie is mogelijk ook aanwezig in Jesaja 11:1-5. Daar spreekt [p. 21] de profeet over een leider uit het geslacht van Isai (de vader van David) die richten zal. In de latere uitleg wordt uitgegaan van de Messias (= Gezalfde), op Wie deze woorden van toepassing zijn (vgl. Rom. 15:12, 2 Tess. 2:8). Het tweede vers van Jes. 11 luidt: 'En op hem zal de Geest des HEREN rusten, de Geest van wijsheid en verstand, de Geest van raad en sterkte, de Geest van kennis en vreze des HEREN'.

Tegenover een onaanzienlijke oorsprong (de afgehouden tronk van Isai) wordt de heerlijkheid van de Messias en zijn rijk geschetst. De Geest rust op de Messias, en is dus continu op Hem, waardoor Hij toegerust wordt voor zijn taak. De eerste aanduiding is 'Geest des HEREN' en die wordt gevolgd door zes karakterisering van de gaven die door de Geest meegedeeld worden. Die gaven staan in drie paren van twee. In zijn totaliteit kunnen we spreken van een zevenvoudige uitstraling van de Geest.¹¹ Deze tekst vormt de achtergrond van de groet van Johannes: 'genade zij u en vrede van Hem, die is en die was en die komt, en van de zeven geesten die voor zijn troon zijn' (Op. 1:4). De zes gaven die genoemd worden zijn: wijsheid en inzicht (verstand), raad en sterkte, kennis en vreze.¹² Deze zaken zijn onmisbaar voor een koning in Israël (vgl. Deut. 17).

Dit gedeelte kunnen we afronden door te concluderen dat de Geest profeten, kunstenaars en leiders toerust. Dat hebben zij nodig om hun bijzondere taak te kunnen verrichten. Bij priesters ontbreekt deze vermelding: daar gaat het meer om het uitvoeren van voorgeschreven handelingen ten aanzien van rein en onrein, heilig en onheilig. De toerusting vindt dus plaats bij bijzondere personen ten behoeve van hun werk. Mozes verlangt er naar dat heel het volk zal profeteren, en dus vervuld zal zijn met de Geest, maar dat is niet het geval. Onder zullen we nog stilstaan bij het werk van de Geest ten aanzien van levensvernieuwing, maar in het OT is de belangrijkste activiteit: toerusten tot het werk op bijzondere posten.

1.7 Negatieve geest

Nadat het oordeel is uitgesproken dat het koningschap van Saul weggenomen zal worden, blijkt ook de Geest des HEREN van hem [p. 22] geweken te zijn (1 Sam. 16:14). In datzelfde vers staat als vervolg 'en een boze geest, die van de HERE kwam, joeg hem angst aan'. Wij kunnen ons afvragen of deze boze geest wel met God te maken heeft, maar de dienaren van Saul interpreteren het gedrag van Saul als 'een boze geest Gods jaagt u angst aan'. De dienaren zoeken dan iemand die een citer kan bespelen, en zo komen ze bij David terecht. Zijn spelen schenkt Saul verlichting en de boze geest wijkt dan van hem (vs. 15-23). Maar telkens komen de aanvallen terug en dan kan Saul zich gedragen als een razende, waarbij hij zelfs David wil doden (1 Sam. 18:10-11; 19:9-10).

Wanneer wij dit lezen, denken wij al gauw aan demonische invloed, zoals beschreven in het Nieuwe Testament. Maar hier wordt de boze geest met God in verband gebracht. Om dit te begrijpen moeten we beseffen dat Gods macht centraal staat: Hij heeft alles in zijn hand en ook het kwade gaat niet buiten Hem om. Over het algemeen wordt er in het Oude Testament weinig gezegd over de duivel (satan) en ligt meer de nadruk op Gods regering. Daarom kan in 2 Samuël 24:1 vermeld worden dat de toorn van de Here ontbrandt tegen Israël en dat Hij David opzet tot een niet geoorloofde volkstelling, terwijl in 1 Kronieken 21:1 staat: 'Satan keerde zich tegen Israël, en zette David aan, Israël te tellen'. Beide geschriften hebben hun eigen gezichtspunt, maar hoeven niet tegenstrijdig te zijn. In het boek Job vraagt satan toestemming om Job van alle bezittingen te beroven en om hem ziek te maken. Hiervoor geeft God toestemming, maar Hij bepaalt ook de grens hoever satan mag gaan. In directe zin is satan de veroorzaker van al het leed dat Job overkomt, maar indirect is God hiervoor verantwoordelijk.

In de situatie van de volkstelling staat er eerst iets over Gods toorn tegen Israël. Als straf kan Hij zijn genade en bescherming terugtrekken, en vervolgens nemen mensen dwaze beslissingen die tot hun ondergang leiden. Er is dus een wisselwerking en verschillende kanten kunnen belicht worden.

Wat nu de 'boze geest Gods' betreft, is het van belang dat 1 Samuël 16:14 eerst spreekt over 'de Geest des HEREN' en daarna over 'een boze geest, die van de HERE kwam'. Het lijkt erop dat in de woordkeus reeds een nauwe binding is tussen de Geest en de Here, terwijl de boze geest wel bij Hem vandaan komt, maar minder nauw met Hem verbonden is. [p. 23]

Tevens krijgt de tweede geest de aanduiding 'boze'. De geschiedschrijver verbindt deze gebeurtenis met de ongehoorzaamheid van Saul. Er is dus sprake van een straf.

Hiermee verwant is de boodschap die de profeet Micha heeft voor Sedekia. Micha vertelt dat hij de HERE zag zitten op zijn troon, terwijl de hemelse dienaren bij hem stonden. Na de vraag 'wie zal Achab verleiden?' is er een geest die bereid is een leugengeest te worden in de mond van al de profeten van Achab. God geeft hem hiervoor toestemming en macht. Sedekia gelooft deze boodschap echter niet en treedt hardhandig op tegen Micha (1 Kon. 22:19-24). In deze profetie heeft de leugengeest wel met God te maken, maar is hij niet gelijk aan de Geest van God. Hier is van toepassing wat Ezechiël later weergeeft: 'Wanneer een profeet zich laat verdwazen tot een uitspraak, dan verdwaas Ik, de HERE, die profeet en Ik zal mijn hand tegen hem uitstrekken' (Ez. 14:9).¹³

Andere bijbelgedeelten waarin Gods toorn naar voren komt en Hij oordelen en gerichten stuurt, zijn Jesaja 4:4 (een geest / de Geest van gericht en uitdelging), Jesaja 30:28 (de geest / adem des Heren steekt hem in brand) en Jeremia 51:1 (de geest van een verderver).

1.8 Ezechiël

Bij de profeet Ezechiël komen we diverse nieuwe aspecten tegen van het werk van de Geest van God. Allereerst valt op dat de profeet te maken heeft met visionaire verplaatsingen. Terwijl hij in ballingschap is, heft de Geest de profeet op en brengt hem ‘in gezichten Gods’ naar Jeruzalem (8:3; 11:1; 43:5). Gods macht om profeten te inspireren is dus niet beperkt tot het land Israël! Andere keren is de bestemming ‘het land van de Chaldeeën’ (Babylonië; 11:24) en een dal met doodsbeenderen (37:1). De Geest doet hem ook weer rechtop staan, nadat hij in eerbied neergevallen is (3:24). De verplaatsingen lijken hier alleen visionair te zijn, maar Obadja, de knecht van Achab, twijfelt niet aan de mogelijkheid dat de Geest de profeet Elia werkelijk kan wegnemen (verplaatsen), zodat Achab hem niet meer kan vinden (1 Kon. 18:12) en profeten van Jericho willen na de opneming van Elia gaan zoeken of de Geest des HEREN hem mogelijk heeft opgenomen en op een van de bergen of da- [p. 24] len heeft neergeworpen of neergezet (2 Kon. 2:16). In het boek Handelingen ervaart Filippus een dergelijke verplaatsing: de Geest neemt hem weg uit het eenzame gebied tussen Jeruzalem en Gaza en brengt hem naar Asdod (Hand. 8:26-40).

Ezechiël beschrijft ook dat de Geest op hem viel en hem zo een nieuwe openbaring schenkt (11:5). We weten niet of dit met extatische ervaringen gepaard ging. Andere keren krijgen we de indruk dat alles heel rustig kan verlopen, zoals in 8:1, wanneer hij in zijn huis zit en de oudsten van Juda bij hem zijn. Toen ‘viel de hand van de Here HERE’ op hem.

Het bovenstaande betreft allemaal bijzondere ervaringen die het deel zijn van een profeet. Ze betreffen dus een enkele persoon die tot een bijzondere taak geroepen is.

Maar Ezechiël geeft ook aan dat God in het gewone volk zal werken. Ze zullen mogen terugkeren uit de ballingschap en tevens zal er een geestelijke vernieuwing zijn. ‘Ik zal hun één hart geven en een nieuwe geest in hun binnenste, en Ik zal het hart van steen uit hun lichaam verwijderen en hun een hart van vlees geven, zodat zij naar mijn inzettingen zullen wandelen en naarstig mijn verordeningen onderhouden; zij zullen Mij tot een volk en Ik zal hun tot een God zijn’ (11:17-20). In hoofdstuk 36 komen dergelijke beloften weer terug, maar daar staat ‘Mijn Geest zal Ik in uw binnenste geven’ (36:27). De werking van de Geest blijft dus niet beperkt tot charismatische leiders! In het bekende volgende hoofdstuk ziet Ezechiël een vallei vol dorre doodsbeenderen. Hij moet profeteren, zodat de beenderen bij elkaar komen en er lichamen gevormd worden, maar er is dan nog geen geest in hen. Vervolgens moet Ezechiël een tweede keer profeteren, en wel tot de *ruach*: kom van de vier winden (*ruchot*). Dit gebeurt en de *ruach* komt in de gedoden en zij gaan weer op hun voeten staan. Zoals eerder uiteengezet is, kan het woord *ruach* weergegeven worden met adem, wind en geest. De betekenissen lopen hier in elkaar over en een nauwkeurige vertaling is niet gemakkelijk. Maar al kan hier nog gedacht worden aan wind en adem, in de verduidelijking zegt God: ‘Ik zal mijn Geest in u geven’, waarmee aangesloten wordt op de belofte van 36:27. De herleving van het volk is geheel en al het werk van God. Terwijl het volk eerdere beloften niet geloofde en uitsprak ‘Onze beenderen zijn verdord en [p. 25] onze hoop is vervlogen; het is met ons gedaan’ (37:11), laat God zien wat Hij voor het hele volk wil doen. Hij schenkt moed en kracht en zal zijn volk laten herleven uit de dood van de ballingschap en het terugbrengen naar het land Kanaän. Tevens komt er een geestelijke vernieuwing, zoals het slot van dit hoofdstuk laat zien.

Terwijl de voorafgaande werkingen van de Geest vooral bedoeld zijn voor enkelingen om hen toe te rusten voor hun taak, komt hier meer de algemene geestelijke vernieuwing naar voren.

1.9 Joël en Pinksteren

In Joël 2:28-32 staat een belangrijke tekst, die ook aangehaald wordt door Petrus in zijn toespraak op de Pinksterdag. ‘Daarna zal het geschieden, dat Ik mijn Geest zal uitstorten op al wat leeft, en uw zonen en uw dochters zullen profeteren; uw ouden zullen dromen dromen; uw jongelingen zullen gezichten zien. Ook op de dienstknechten en op de dienstmaagden zal Ik in die dagen mijn Geest uitstorten. Ik zal wonderen geven in de hemel en op de aarde, bloed en vuur en rookzuilen. De zon zal veranderd worden in duisternis en de maan in bloed, voordat de grote en geduchte dag des HEREN komt. En het zal geschieden, dat ieder die de naam des HEREN aanroept, behouden zal worden, want op de berg Sion en te Jeruzalem zal ontkoming zijn, zoals de HERE gezegd heeft; en tot de ontkomenen zullen zij behoren, die de HERE zal roepen. (In de Hebreeuwse tekst en in recente vertalingen is dit 3:1-5.)

Nadat de profeet opgeroepen heeft tot bekering, volgt er vanaf 2:18 een belofte van herstel die uitloopt op de aankondiging van uitstorting van de Geest. Die wordt uitgestort op al wat leeft (lett.: ‘alle / allerlei vlees’). Daarmee zijn niet alle mensen of levende wezens bedoeld, maar alle Israëlieten, zoals blijkt uit de directe context (‘uw zonen’, ‘uw dochters’) en uit het adres van het gehele boek. De komst van de Geest van God betekent nieuw en krachtig leven voor mensen die in zichzelf nietig zijn, in het bijzonder met het oog op het naderende gericht. Het effect is niet zozeer een morele verandering van het volk, of een vernieuwing van hun innerlijk leven, maar de ervaring van profetische inspiratie. Zij ontvangen dromen en visioenen als openbaringsmedium om een goddelijke boodschap door [p. 26] te geven (vgl. Gen. 37:5v.; 40:5,8; Num. 12:6). De belofte is hier dat gewone mensen voortaan de spraak van de goddelijke openbaring zonder bemiddeling en duiding van anderen kunnen verstaan. De Israëlieten zullen niet slechts koningen en priesters zijn (Ex. 19:6), maar ook profeten. Het standsverschil (‘dienstknechten en dienstmaagden’) speelt geen rol meer wanneer de Geest wordt uitgestort. Ook vrouwen zullen de Geest ontvangen, iets dat in het Oude Testament verder niet genoemd is, al mogen we bij profetessen zoals Debora (Richt. 4-5) en Chulda (2 Kon. 22:14-20) dit wel veronderstellen.

In de verzen 30-31 worden zaken opgenoemd die voorafgaan aan de Dag des Heren. Die tekenen geven profetische aanwijzingen van wat te wachten staat. In de tussentijd is er redding mogelijk voor de Israëlieten in Jeruzalem en Sion (de tempelberg).

Door de uitstorting van de Geest wordt het volk een profetenvolk. Daardoor komt men tot het aanroepen van de naam JHWH (vs. 32). Dit houdt in: een gaan tot God en vertrouwen op Hem op grond van zijn openbaring als God van het verbond.

Petrus haalt dit bijbelgedeelte aan in zijn toespraak met Pinksteren. Ook dan worden in eerste instantie alleen Joden bedoeld. Velen van de toehoorders waren speciaal voor de viering van het wekenfeest naar Jeruzalem gekomen. Wanneer Petrus in Hand. 2:39 spreekt over ‘allen die daar verre zijn’ bedoelt hij de diaspora-Joden, waarvan een gedeelte zich nu in Jeruzalem bevond. Petrus spreekt hen als Joodse broeders aan (zie 2:5,14,22,29,36). Alleen in de opvatting dat zij bedoeld worden, is de verwondering van Petrus te begrijpen, dat in Handelingen 10 ook op de heidenen de Heilige Geest wordt uitgestort.

De vraag rijst nu in welke mate de profetie van Joël vervuld is tijdens het Pinksterfeest in Jeruzalem. De meest aannemelijke verklaring is, dat er toen geen volledige vervulling was, maar dat Petrus een bepaalde toepassing maakt van wat Joël aanduidt. Handelingen 2:16 spreekt immers niet letterlijk over vervulling. ‘Dit is het’ kan niet helemaal teruggaan op het gebeuren in Hand. 2:1-13, omdat Joël over de typische verschijnselen die daar genoemd worden (windvlagen, tongen van vuur, andere talen) niet gesproken heeft. Handelingen 2:16 maakt eerder een vergelijking tussen Joël en de [p. 27] Pinksterdag: diezelfde Geest is aan het werk. Hiermee wordt ruimte gelaten voor latere profetische werkzaamheden van het volk. De gedeelten

Joël 2:30-31 en Handelingen 2:19-20 verwijzen naar een latere toekomst, de wederkomst van Christus.

Petrus en de andere gelovigen ervaren in Jeruzalem de toerusting door de Heilige Geest. Die was beloofd door Christus en hierop heeft men ook biddend gewacht (Hand. 1:4-5,8). Zij zouden gedoopt worden met de Geest en kracht ontvangen en zo konden zij getuigen worden. Terwijl in Johannes 20:19 nog staat dat de discipelen de deuren gesloten hielden, uit vrees voor de Joden, gaan in Handelingen 2 de deuren open en spreken de discipelen met grote vrijmoedigheid. Nu zijn ze niet bang meer om gevangen genomen te worden (Hand. 4).

Petrus en de anderen (vermoedelijk zo'n 120 personen in totaal, zie Hand. 1:15) ontvangen profetische inspiratie en gaan profetisch spreken. Daarbij doen zich ook bijzondere verschijnselen voor. Zijn dit ook bijzondere verschijnselen, zoals bij sommige oudtestamentische profeten? Dit lijkt er inderdaad op. Paulus noemt de tegenstelling tussen vol zijn van wijn en vol van de Geest (Ef. 5:18) en de omstanders beschuldigen Petrus en de zijnen ook van dronkenschap. Waar de Geest werkt, verliezen mensen in vreugde enigszins de controle over zichzelf, maar God kan dan des te meer met hen!

Uit het bovenstaande blijkt, dat we Pinksteren vooral moeten zien als het feest van de toerusting van de gelovigen. Ze waren bevreesd en teruggetrokken, maar worden nu vervuld met kracht en spreken het woord van God met vrijmoedigheid. Het gevolg is dat veel mensen tot geloof komen. Gewoonlijk wordt in reformatische kring veel nadruk gelegd op het laatste, dat mensen tot geloof komen, en Pinksteren wordt vooral beschouwd als zendingsfeest. Daarmee komt het accent echter te liggen op het effect, en niet op de eigenlijke gebeurtenis. Dat is immers dat de gelovigen toerusting ontvangen om te profeteren. En wat de talen betreft, het waren allemaal Joden en Jodengenoten, die in Jeruzalem woonden of voor het Joodse feest naar Jeruzalem gekomen waren, die de boodschap hoorden. Zij horen als oudtestamentische gelovigen nu de grote daden Gods vertellen in de taal van hun landstreek. Pas vanaf Handelingen 10 komen de heidenen in het zicht. Daarom: Pinksteren is [p. 28] niet in de eerste plaats zendingsfeest, maar feest van de toerusting. De discipelen moesten niet gelijk de wereld intrekken, want daarvoor waren zij niet gereed. Ze moesten eerst kracht en toerusting ontvangen. Wanneer dat gebeurd is, zal God hen in zijn dienst gebruiken en er voor zorgen dat duizenden tot geloof komen.

We bemerken hier een grote overeenkomst met het gebruikelijke werk van de Geest in het Oude Testament. Leidinggevend worden toegerust voor hun taak en dat is tot zegen voor het volk. Die toerusting beperkt zich niet tot leidinggevend, want ook de laagste sociale klasse zal delen in die zegen.

De profetie van Joël is nog niet geheel en al vervuld.¹⁴ Wij mogen uitzien naar de tijd dat dit gebeuren zal en God krachtig met zijn Geest zal werken in het Joodse volk. Tevens blijkt dat de profetische werkzaamheid niet is gestopt met het Oude Testament. In het Nieuwe Testament lezen we herhaaldelijk over profeten en profetessen, zoals Zacharias, Simeon, Anna, Agabus en de dochters van Filippus. De verhoogde Christus schenkt profeten als gaven aan zijn Gemeente (Ef. 4:11-13; 2:20; 3:5). De gave van de profetie behoort tot de charismata die nagestreefd moeten worden (1 Kor. 14:1). Over het algemeen neigt men in calvinistische kring naar het standpunt dat profeten alleen vroeger voorkwamen (of dat profeteren vooral het uitleggen van de Bijbel is), maar Calvin houdt wel openingen als hij van apostelen, profeten en evangelisten zegt, dat God ze 'in het begin van zijn rijk (heeft) opgewekt, en wekt Hij ook nu en dan op, naar de noodzakelijkheid der tijden eist'.¹⁵

1.10 Heilstijd

De profeten zien uit naar de toekomst, wanneer God met zijn heil Israël overvloedig zal zegenen. Niet alleen Joël spreekt daarover, maar ook Jesaja vermeldt de tijd 'totdat over ons uitgestort wordt de Geest uit de hoge' (Jes. 32:15). Elders noemt hij ter vergelijking het water

dat uitgegoten wordt op het dorstige en beken op het droge. De belofte klinkt: 'Ik zal mijn Geest uitgieten op uw nakroost en mijn zegen op uw nakomelingen' (Jes. 44:3). Het gevolg zal een geestelijke vernieuwing zijn. Ook Ezechiël (39:29) en Zacharia spreken over het uitstorten van de Geest. Zacharia verklaart dit nader door te spreken over 'de Geest der genade en der gebeden' (Zach. [p. 29] 12:10). Het gevolg is een rouwklacht in Jeruzalem, bij het geslacht van David en de inwoners van Jeruzalem. Allerlei geslachten zullen – naar gewoonte maandenlang – rouw bedrijven, omdat zij hem aanschouwen die zij doorstoken hebben. Te dien dage zal er ook een bron zijn ter ontzondiging en reiniging (Zach. 13:1). Deze teksten zien op de Messias; in de toekomst zal het joodse volk op deze wijze vergeving ontvangen.¹⁶

Veel profeten noemen 'de dag des HEREN'. In zijn algemeenheid duidt dat de komst van God aan in gericht en vrijspraak. Op grond van gedeelten als Hebréeën 1:1-2, 1 Petrus 1:20 en 2 Petrus 3:3 kunnen we zeggen dat met de komst van Christus die dag al is aangebroken en voortduurt tot het eindgericht. Nabije gebeurtenissen en gebeurtenissen ver weg vloeien ineen. Pinksteren was een deel van die dag, maar er zal nog een grote openbaring van de Geest zijn. De profetieën worden vaak meervoudig vervuld.¹⁷

De Geest zal zijn op de Knecht des Heren. Hij komt niet alleen voor Israël, maar zal ook de volken het recht openbaren en voor hen tot een licht zijn (Jes. 42:1-7; 49:1-6).

1.11 Intertestamentaire periode

In de periode tussen het Oude en het Nieuwe Testament zijn de zogenaamde apocriefe boeken verschenen. De meeste van hen noemen de Geest niet, maar het boek Wijsheid spreekt over 'de heilige Geest die wijsheid leert, (1:5) en zegt dat de Geest van de HERE het aardrijk vervult (1:7). De Geest weet wat er gesproken wordt en geen enkel mens die zondige dingen zegt, kan dan ook verborgen blijven (vgl. 12:1 en Ps. 139:7-12). Het boek Sirach geeft aan dat de Geest Elia vervulde om te profeteren (Sir. 48:12).

Er zijn in deze tijd nog andere geschriften verschenen die wij meestal aanduiden met de verzamelterm pseudepigrafen. Volgens 1 Henoch 91:1 ervaart Henoch dat de Geest over hem uitgegoten is en zo kan hij een boodschap doorgeven betreffende de toekomst. Het Testament van Levi zinspeelt met woorden als 'de Geest van kennis en heiliging' en 'de Geest van heiligheid' op Jesaja 11:2, maar past deze toe op een toekomstige priester (Test. Levi 18:7,11).

In Qumran zijn geschriften gevonden die zicht geven op een groep afgezonderde mensen die bij de Dode Zee woonden. Daar- [p. 30] onder bevond zich ook de rol van de Hodayot, de lofprijzingen. Daarin claimt de leider, de leraar der gerechtigheid, het bezit van de heilige Geest (1QH 7:6-7; 14:26; 17:26; nummering van de eerste editie), waardoor hij kennis en inzicht heeft (1QH 12:11-12; 13:18-19), bijzonder in het begrijpen van geheimenissen (1QH 2:10,13). De Qumrangemeenschap was ervan overtuigd dat de Geest van God in hun midden was. Men ging er ook vanuit dat God twee geesten schiep: de geest van waarheid die de vorst van het licht is, en de geest van de onrechtvaardigheid, de engel van de duisternis (1 QS 1-4). Hiermee is een sterk dualisme gegeven, en de strijd tussen het licht en de duisternis speelt een grote rol.¹⁸

12. Conclusie

De Geest is in het Oude Testament nog niet duidelijk onderscheiden als de Heilige Geest in de Drie-eenheid. Hij wordt eerder beschreven als de Geest die uitgaat van God, invloed uitoefent en bijzondere werkzaamheden verricht. Zijn werk is levenwekkend en levensvernieuwend bij de schepping en in de jaargetijden. De leiders van Israël geeft Hij bijzondere gaven om hun taak in regeren en besturen te kunnen vervullen; overigens kan dit tijdelijk zijn en de Geest ook weer wijken. Hij geeft aan profeten hun boodschap. Daarmee zijn het de enkelingen die

de bijzondere werking van de Geest ervaren. In het verlengde hiervan ligt dat de Messias ook toegerust zal worden door de Geest om zijn werk te doen. In de toekomst zullen alle en allerlei Israëlieten delen in de ervaringen van de Geest en als profeten Gods wil te weten komen. De Geest zal uitgestort worden en dat zal een grote heilstijd zijn. Daarmee hangt samen dat God het hart van de mensen zal vernieuwen en zal maken dat ze Hem dienen. Op deze wijze is er een relatie tussen het werk van de Geest en het tot geloof komen, maar dat is meestal collectief en betreft het volk als geheel. Wanneer deze lijnen doorgetrokken worden naar het Nieuwe Testament, wordt duidelijk dat het Pinksterfeest vooral het feest is van de toerusting van de discipelen om het evangelie te kunnen verkondigen. De overvloedige uitwerking op de hoorders is het gevolg hiervan. De verkondiging zonder deze toerusting zou ongetwijfeld minder resultaat gehad hebben. De mensen mogen uit- [p. 31] zien naar de komst en het werk van de Geest, omdat dit tot zijn eer is en tot opbouw van de gemeenschap. In versterkte mate komt dit in het Nieuwe Testament terug.

---

¹ Bijv. W.A. VanGemeren, *New international dictionary of Old Testament theology and exegesis*. Vol. 3 (Grand Rapids 1997), 1073-1078. Vgl. ook F.J. Pop, *Bijbelse woorden en hun geheim* ('s-Gravenhage 1972³), 171-181 en A. Noordegraaf e.a. (red.), *Woordenboek voor bijbellezers* (Zoetermeer 2005), 170-175.

² Geen enkele oude vertaling (Septuaginta, Targum e.d.) heeft gekozen voor de vertaling 'wind'.

³ Vgl. H.H. Schmid, 'Ekstatische und charismatische Geistwirkungen im Alten Testament', in Claus Heitmann und Heribert Mühlen (Hrsg.), *Erfahrung und Theologie des Heiligen Geistes* (Hamburg, München 1974), 83-100.

⁴ Vgl. J.H. Scheepers, *Die gees van God en die gees van die mens in die Ou Testament*. Diss. VU. Kampen, 1960. Manfred Dreytza bepleit afschaffing van de term 'hypostase' en wil alleen spreken over 'personificatie' of 'verzelfstandiging'. Zie zijn *Der theologische Gebrauch von RUAH im Alten Testament. Eine wort- und satzsemantische Studie* (Diss. Basel, Giessen/Basel 1990), 116-119.

⁵ Dreytza, a.w., 91v.; Wilf Hildebrandt, *An Old Testament theology of the Spirit of God* (Peabody 1995), 158 en 210-213. Vgl. ook de oudere studie J. Ridderbos, *Profetie en Ekstase* (Aalten z.j.; kort na 1939?).

⁶ Vaak is er een samenhang tussen zalving en de Geest. Vgl. M.J. Paul, *Vergeving en genezing: ziekenzalving in de christelijke gemeente* (Zoetermeer 1997, 2004⁴), 106-109.

⁷ In Deut. 18:9-22 is sprake van een tegenstelling tussen heidense, occulte methoden en Gods gave van profeten aan zijn volk. Het betreft hier niet slechts één Profeet (zo SV), maar een collectivum: allerlei profeten in de loop van de geschiedenis. Vgl. de uitleg in M.J. Paul, G. v.d. Brink, J.C. Bette (red.), *Bijbelcommentaar Leviticus – Deuteronomium*. Studiebijbel OT, deel 2 (Veenendaal, verschijnt eind 2005). De bijzondere zorg van de Here voor zijn volk in het OT maakt het aannemelijk dat zijn spreken na de tijd van het NT niet ophoudt, maar dat Hij blijvend de weg wijst, ook door latere gaven van profetie (zie verder de volgende hoofdstukken in deze bundel).

⁸ In het NT komt de relatie tussen de Geest en de kunst niet voor. De opsomming van de geestelijke gaven charismata is daar echter niet volledig, en daarom kan ook aan de gave van muziek e.d. gedacht worden.

⁹ In de calvinistische traditie wordt meer dan eens gesteld dat alleen de onberijmde Psalmen door de Geest geïnspireerd zijn. D. Martyn Lloyd- [p. 32] Jones heeft in zijn prekenreeks over Efeze dat standpunt bestreden. Maar omdat velen in zijn omgeving vasthielden aan het uitsluitend zingen van psalmen, zijn de vier preken van hem over dit onderwerp weggelaten uit de gepubliceerde reeks preken over Efeze en ontbreken dus in *Life in the Spirit in marriage, home & work. An exposition of Ephesians 5:18 to 6:9* (Grand Rapids 1974). Zie de mededeling hierover in M.A. Eaton, *Baptism with the Spirit. The teaching of Dr Martyn Lloyd-Jones* (Leicester 1989) 133 en 139. De vier preken zijn onlangs voor het eerst uitgegeven onder de titel *Singing to the Lord* (Bryntirion 2003).

¹⁰ Vgl. Hildebrandt, a.w., 25.

¹¹ Soms wordt hier het begin van vs. 3 ook bij betrokken; vgl. Scheepers, a.w., 163v.

¹² Deze tekst ten koste van 1 Kor. 12-14; zie hfdst. 5, par. 5.

¹³ Oudere theologen (zoals C. Vtringa) hebben bij valse profetie onderscheid gemaakt tussen twee soorten valse profeten: zij die uit eer of winstbejag zich uitgeven voor een profeet, en zij die geleid worden door een boze geest. Dit lijkt mij een juiste onderscheiding, maar B.J. Oosterhoff, *Israels profeten* (Baarn z.j.) wijst die af, omdat men de leugengeest van Micha niet zomaar kan vereenzelvigen met de duivel (p. 134). Een directe vereenzelving is inderdaad niet mogelijk, maar vanuit de latere openbaring kan toch wel een dergelijke gelijkstelling aangenomen worden. De tovenaars in Egypte stonden in verbinding met hun 'goden', en Bileam was ook gewend zijn 'goden' te raadplegen, waarbij te denken valt aan demonische krachten (zie Num. 22, maar ook het geschrift over hem dat in Deir Alla in het Overjordaanse gevonden is). Vgl. ook 'Demonische machten

---

in het Oude Testament' in M.J. Paul (red.), *Geestelijke strijd: demonie en bevrijding in christelijk perspectief* (Zoetermeer 2002), 28-46.

¹⁴ Vgl. M.J. Paul, 'Joël 2:28-32' in J. van der Graaf, J. Maasland, W. Verboom (red.), *Het Woord der prediking: Handreiking voor predikanten*, deel 2 (Kampen 1996), 86-91.

¹⁵ Calvijn, *Institutie*, IV, iii, 4.

¹⁶ Vgl. F. Laubach, *Der Prophet Sacharja*. Wuppertaler Studienbibel. Wuppertal 1984.

¹⁷ Vgl. mijn bijdragen 'Terug naar de toekomst: de uitleg van oudtestamentische profetieën over Israël', *Theologia Reformata* 35 (1992) 278-298 en 'Loofhuttenfeest of "der christenen sabbath"? Hermeneutische en homiletische overwegingen bij Zacharia 14', *Theologia Reformata* 40 (1997) 277-293. Beide artikelen zijn te raadplegen via www.che.nl (CHE als kennisinstelling – Centrum voor Israëlstudies – database).

¹⁸ Vgl. W.S. LaSor, *The Dead Sea scrolls and the New Testament* (Grand Rapids 1972) 78-81. Voor ontwikkelingen binnen het Jodendom, opgeschreven na afsluiting van het Nieuwe Testament, maar met tradities die ouder zijn, zie Max Turner, *The Holy Spirit and spiritual gifts then and now* (Carlisle 1996).

[Opm. 2015 bij noot 17: beide bijdragen zijn inmiddels zo niet meer te raadplegen. Zie nu: www.digibron.nl of www.mjpaul.nl]